

REGISTERBLAD**Område av riksintresse för naturvård i Värmlands län****Områdesnummer:** N 56**Områdesnamn:** Klarälvens nedre lopp**Kommun:** Forshaga, Karlstad, Hammarö**Kartblad:** 11D SV (113 1), 10D NV (103 3)**Area:** 2 000 ha**Naturgeografisk region:** 22a Götalands centrala slättbygder - Vänerslätterna
28b Sydligt boreala kuperade områden - mellersta Värmland**Kust/havsregion:****Regionindelning för sjöar och vattendrag:**Huvudavrinningsområde 108 Göta älv**Agrara kulturlandskapsregioner:****Landskapsform:** Kullig terräng med 50 och 100 meter

Kullig terräng med 20 och 50 meter

Slätt

Riksvärde:

Vattendrag	fauna	
Lövskog		

Värdeomdöme: Del av Klarälven av största betydelse som vandringsområde och för avelstäkt av klarälvslox och klarälvsöring. Förekomst av flodkräfta.**Huvudkriterier:** A B C**Förutsättningar för bevarande:** Klarälvsloxens och klarälvsöringens möjligheter att transporteras från Vänern till reproduktionsområdet i Klarälvens övre forssträcka.

Utsläpp av miljöfarliga ämnen eller spridning av fisksjukdomar kan hota stammarnas existens.

Ingrepp som kulvertering eller förändring av vattendragets sträckning eller bottenprofil, vattenuttag, utsläpp av försurande ämnen, näringstillförsel, insekticider, överfiske, inplantering av främmande öringsstammar och kräftor, skogsavverkning längs vattendraget medför att områdets naturvärde skadas.

Säkerställande: Enligt fiskeristyrelsens kungörelse 1984:14 är fiske efter lax och öring förbjudet i Klarälven 15 juli - 31 december från Vänern till Dejefors kraftverk. I övriga Klarälven är fiske efter lax och öring förbjudet 1 september - 31 december.

Områdets huvuddrag: Området utgörs av Klarälvens nedre lopp, från forsen vid Deje 63,3 m ö h, till Vänern vid Karlstad, 44 m ö h. Fiskfaunan på sträckan är mycket artrik. Lax, öring, harr, gädda, sik, abborre, lake, ål, gers, mört, sarv, stäm, benlöja, id, braxen, björkna, stensimpa, bergsimpa och elritsa förekommer. Likaså förekommer flodkräfta.

Klarälvens nedre del är ett viktigt vandringsområde för de unika bestånden av klarälvslox och klarälvsöring på lekvandring till reproduktionsområdet, Klarälvens övre forssträcka (se N 8 Klarälvdalen-Sunnemodalen), eller till avelsfisket i Dejefors. Sträckan är också viktig för nedvandrande lax- och öringsmolt från reproduktionsområdet till Vänern. På sträckan sker årlig utsättning av smolt som kompensation i vattenmål. Mellan 1965 och 1987 ingick även material från Gullspångsälven i dessa utsättningar. För det fortsatta arbetet med att bevara klarälvlaxens och klarälvsöringens särpräglade egenskaper, till vilka tidig stigning och lång lekvandring hör, är det viktigt att fri uppvandring till lekområdena via laxtrappor ordnas så snart uppsteget från Vänern är tillräckligt stort. Härigenom kan bl a frekvensanlag för lång lekvandring ökas.

Idag är endast det nedersta kraftverket, Forshaga, försett med laxtrappa. Avelsfiske och fångst för upptransport till lek- och uppväxtområdet sker sedan 1933 vid objektets nordgräns vid Dejefors kraftverk, där vidare vandring hindras av kraftverket. För Dejefors och övriga kraftverk längre uppströms t o m Edsforsens kraftverk hålls frågan om laxtrappor öppna i vattendom.

Vissa reproduktionsmöjligheter för lax och öring finns omedelbart nedströms de olika kraftverken.

Sportfiske efter främst utsatt gullspångsöring har utvecklats främst vid Forshaga och efter vitfisk inne i Karlstads tätort.

Anmärkningar:

Referenser:

Ros, T 1978

Fiskeribiologiska undersökningar i nedre Klarälven 1972 och 1973. Klarälvens vattenvårdsförbund

Projekt Laxfond för Vänern. 1987

Laxfond för Vänern. Ett utvecklings- och framtidsprojekt. Slutrapport.

Fiskeriverket, beslut 1988-04-11 rörande Områden av riksintressen för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk.

REGISTERBLAD**Namn:** Lars Furuholm**Datum:** 981019**Område av riksintresse för naturvård i Värmlands län****Områdesnummer:** N 56**Områdesnamn:** Klarälvsdeltat**Kommun:** Karlstad, Hammarö**Kartblad:** I0D NV (103 3)**Area:** 1 300 ha**Naturgeografisk region:** 22a Götalands centrala slättbygder- Vänerslätterna**Kust/havsregion:****Regionindelning för sjöar och vattendrag:****Agrara kulturlandskapsregioner:****Landskapsform:** Slätt**Riksvärde:**

älvdelta, recent delta		
lövskog		

Värdeomdöme: Klarälvens delta i Vänern är ett av landets största aktiva deltan. Trots att stor del av ytan upptages av stadsbebyggelse är betydande områden av deltats yttre delar fortfarande oexploaterade. Utöver de stora geomorfologiska värdena hyser området betydande biologiska värden genom förekomsten av vegetationskomplex där lövnaturskogar, buskkärr och sumpkärr spelar stor roll. Den stora utbredningen av lövnaturskog har få motsvarigheter i länet. Närheten till större befolkningscentra ger området ett potentiellt värde som ströv- och studieområde.

Huvudkriterier: A C D

Förutsättningar för bevarande: Naturliga vegetationstyper bevaras. Skogsvårdande ingrepp skall undvikas.

Utbredningen av stadsbebyggelse, vägar och annan exploatering i de återstående naturliga deltadelarna undvikas, liksom tippning, schaktning m m.

Sammanhängande vassfält, sumpkärr och sankängsområden skall ej brytas upp i mindre delar. Vasstäkt bör endast ske i begränsad omfattning och i så fall i samråd med ornitologisk sakkunskap. Sandtäkt och muddringar i och utanför mynningsområden skall ej ske.

Säkerställande: Reservatsbildning pågår i samverkan mellan Länsstyrelsen Värmland och Karlstads kommun.

Områdets huvuddrag: Klarälvens nutida delta i Vänerkusten är det senaste tillskottet till den serie deltaområden älven bildat från Edebäck och söderut under tiden från inlandsisens avsmältning.

Deltabildningen är totalt cirka 3 000 hektar stor från Färjestad i norr till Väneren i söder. Fronten är cirka 1 mil bred i öst-västlig riktning. Deltat bär två stora älvarmar som i sin tur delar sig så att sammanlagt åtta mynnningar bildats. I deltaområdet finns samtliga för deltan karakteristiska formelement utbildade. Dit hör levéer, mittbankar, restsjöar, forna deltaarmar m m.

Stadsbebyggelsen i Karlstad har till stor del utvecklats i deltalandet. Under senare decennier har stora arealer tagits i anspråk bl a som industriområden. Fortfarande är dock stora delar av deltats yttre delar oexploaterade. Här finns en rad vegetationstyper där bl a betydande bestånd av lövnaturskog, buskkärr och sumpskogar märks. Av särskilt intresse är vegetationsdynamiken och de olika successionsstadierna på, genom landhöjning och ackumulation av sediment nyetablerad fastmark. Fågelfaunan är rik såväl i vattenområden som i den komplexa landvegetationen. Typiska slätt-sjöfågelarter och lövskogsfågelarter förekommer liksom ovanligare sydliga fågelarter. Även lägre fauna och flora torde vara av stort intresse. Ett ca 100 ha stort strandängsområde söder om Mariebergsskogen har 1997-98 restaurerats genom bl a rotfilterfräsning och återinsatt bete. Ca 160 fågelarter observerades i området sommaren 1998.

Fuktängar, kärr och vassområden finns bland annat i söder i Nolgårdsviken och i väster vid Knapptadviken. Betningen av ängarna har upphört.

Närheten till bebyggelsen gör området delvis lättillgängligt för studier. På Hammars udde i Nolgårdsviken finns ett fågeltorn.

Anmärkningar:

Referenser:

Andersson, L 1985

Biologisk naturinventering i Klarälvens deltaland. Länsstyrelsen i Värmlands län (manus)

Furuholm, L 1971

Naturvårdsinventering i Värmland. Karlstads kommun. Länsstyrelsen i Värmlands län.

Heijkenskjöld, R 1974

Kaplansholmen i Karlstadsdeltat. Uppsala Universitet. Naturgeografiska institutionen

Heijkenskjöld, R 1981

Naturlandskapets utveckling i Karlstadstrakten. Karlstads kommun

REGISTERBLAD**Namn:** Lars Furuholm**Datum:** 981019**Område av riksintresse för naturvård i Värmlands län****Områdesnummer:** N 56**Områdesnamn:** Norra Hyn**Kommun:** Forshaga, Kil**Kartblad:** 11D SV (113 1), 10D NV (103 3)**Area:** 1 250 ha, varav 1 000 ha land och 250 ha vatten**Naturgeografisk region:** 20b Sydligt boreala kuperade områden- mellersta Värmland**Kust/havsregion:****Regionindelning för sjöar och vattendrag:** Huvudavrinningsområde 108 Göta älv**Agrara kulturlandskapsregioner:****Landskapsform:** Kullig terräng med relativ höjd 20-50 meter**Riksvärde:**

ravin, älvdelta		
Odlingslandskap		
sjö	fauna	
Bevuxen sjö		

Värdeomdöme: Området är en representativt välutbildad del av Klarälvens deltaserie. Norra Hyn är en igenväxande starkt eutrof sjö och en viktig rast- och häckningslokal främst för änder och vadare. Även andra naturvärden är knutna till området. Representativt odlingslandskap i herrgårdsbygd med omfattande åkerarealer med mycket långvarig kontinuitet. Gott om fornminnen i trakten. Den bevuxna sjön i Norra Hyns våtmarkskomplex är representativ för den naturgeografiska regionen.

Huvudkriterier: A, B , C, D

Förutsättningar för bevarande: Områdets ytformationer bevaras intakta, bebyggelse och andra ingrepp bör begränsas. Vattenståndet i Norra Hyn bibehålles och igenväxningen motverkas. Markavvattningsföretag som invallning och dikning bör ej tillåtas. Viss vassbekämpning torde även framgent behöva ske.

I områden med naturlig skogsvegetation, bl a Attehogarna och vissa lövskogs- och sumpskogsområden kring Norra Hyn, bör skogsbruksåtgärder ej ske.

Fortsatt jordbruksdrift med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenväxta områden. Områdets värden kan påverkas negativt av: nedlagd eller minskat brukande och hävd av jordbruksmarker, omarrondering av jordbruksmark, igenväxning, skogsplanering på jordbruksmark, spridning av näringsämnen och gifter i ångar, naturbetesmark och kring landskapselement, bebyggelseexploatering, täkt, nydikningar.

Bevarandet av våtmarkens värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner bör ej utföras.

Säkerställande: Reservatsbildning pågår för N Hyn med omgivande strandängar.

Ravinerna vid Apertin i västra del en av området avsattes 1936 som naturreservat. Reservatet omfattar 4,5 ha.

Hällmarkstallskogen m m via Attehogarna har av markägaren Billerud AB, numera STORA, avsatts och i terrängen markerats som fredat område (4 ha). Gravrösen på Attehogarna är skyddade enligt fornminneslagen.

Ingår i Länsstyrelsens program för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden (objekt nummer 15-3). Ingår i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (objekt nummer S1501).

Områdets huvuddrag: Områdets huvuddel utgörs av ett avsnitt av den serie av deltabildningar som Klarälven skapat från Edebäck ner till Väneren. Flera mer eller mindre tydliga, gamla älvfåror finns i områdets älvsediment. Norra Hyn som ligger i kanten av deltabildningen uppkom genom att älvsedimenten täppte till en forntida Vänervik. Deltabildningsprocessen påbörjades för cirka 6 000 år sedan. Den gamla Vänervikens förvandling fortgår, nu genom en uppgrundning av organiskt material. Längst har igenväxningen gått i Norra Hyns nordöstra delar där vitmossesamhällen täcker stora ytor. Norra Hyn ligger delvis i svämmlera medan andra restsjöar i området ligger i älvsand.

Representativt odlingslandskap i herrgårdsbygd som karakteriseras av stora sammanhängande åkrar. Naturbetesmarker finns i form av sötwaterstrandäng.

Längst i väster ligger herrgården Apertin, som är ett välkänt kulturminnesmärke och riksintressant för kulturminnesvården. Söder om herrgården ligger en djupt nedskuren bäckravin som avsattes som Värmlands första naturreservat 1936. Ravinerna är bevuxna med mycket högstammig och grov lövskog. Vegetationen i busk- och fältskiktet är mycket frodig och området är "djungelliknande" sommartid.

I fältskiktet märks främst stora bestånd av strutbräken och springkorn.

Fågellivet i den lundartade miljön är rikt och förutsättningarna för en rik lägre fauna torde vara goda.

Öster om Apertin breder stora åkermarker ut sig kring sjön Norra Hyn. Landskapsbilden är tilltalande. Norra Hyn är en av länets främsta fågelsjöar. Den är en igenväxande starkt eutrof slättsjö.

Både som rast- och häckningslokal har sjön stort värde. Framför allt under våren rastar stora mängder änder och vadare.

Återupptaget strandängsbete tillsammans med vassbekämpning och grävningar har inneburit att fågellivet berikats ytterligare. Kombinationen mellan sjön och de omgivande lövskogarna, sumpskogarna, bergsbranterna och betesmarkerna har stor betydelse för den rika fågelfaunan. I norra delen av Norra Hyn finns klubbdominerade sumpskogar som är av både botaniskt och zoologiskt intresse.

Från Attehogarna i norr har man en vidsträckt utsikt över Norra Hyn- området. På toppen av Attehogarna växer mager, någorlunda naturlig hållmarkstallskog. Här ligger även gravrösen. Nedanför utsiktsplatsen finns ett brant stup mot sydväst.

Anmärkningar: 11D0C01. Åkermark ansluter till våtmarken.

Referenser:

Ehrenroth, B 1972

Naturvårdsinventering i Värmland. Kils kommun. Länsstyrelsen i Värmlands län

Heijkenskjöld, R 1981

Naturlandskapets utveckling i Karlstadstrakten. Karlstads kommun

Johansson, L 1979

Fågelinventering vid Norra Hyn. Länsstyrelsen i Värmlands län. Rapport 1980:2

myrkomplex som p g a sin orördehet och vidsträckta sumpkärrslika laggar och dråg är värdefullt

REGISTERBLAD**Namn:** Lars Furuholm**Datum:** 981019**Område av riksintresse för naturvård i Värmlands län****Områdesnummer:** N 56**Områdesnamn:** Pannkakan**Kommun:** Forshaga**Kartblad:** 11D SV (113 1)**Area:** 350 ha, varav 270 ha land, 80 ha vatten**Naturgeografisk region:** 28b Sydligt boreala kuperade områden- mellersta Värmland**Kust/havsregion:****Regionindelning för sjöar och vattendrag:****Agrara kulturlandskapsregioner:****Landskapsform:** Kullig terräng med relativ höjd 50-100 meter**Riksvärde:**

Älvdelta		
Sumpskog		Fauna

Värdeomdöme: Området utgör en del av en deltabildning där påbyggnaden delvis fortgår. Gråal av naturskogstyp präglar vegetationen. Sannolikt är det fråga om första generationens skogsbestånd. Gråalskogen uppvisar ovanligt grova dimensioner med ett stort antal träd som är mer än 50 cm i diameter. En myckenhet torrträd och lågor skapar ovanligt goda förutsättningar för en mängd organismer som hackspettar, mossor och vedsvampar.

Sumpskogen inom Pannkakans våtmarksområde är representativ för den naturgeografiska regionen. Området har också ornitologiska värden.

Huvudkriterier: A B**Förutsättningar för bevarande:**

Bevarandet av våtmarkens värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner får ej utföras.

Säkerställande: Naturreservat beslutat 1983 för 122 ha.

Områdets huvuddrag: Klarälven bildar ett deltaland i sjön Lusten. De högsta delarna började avsättas för cirka 5 500 år sedan. Påbyggnaden fortgår delvis ännu. Den del som bl a ligger inom avsatt reservatsområde har bildats under de senaste 200 åren sedan en ny älvarm trängde ut genom de äldre älvsedimenten söder om Nedre Ulleruds kyrka. I deltalandet ligger sedan 1819 flottningsföreningens skilje. Verksamheten här har inneburit viss påverkan dels genom att älvarmen delvis pålats, dels genom att åtskilliga stockar av gran och tall "strandat" inne i alskogar och videsnår. Vattenståndsvariationerna är betydande. Sålunda kan så gott som hela reservatsområdet stå under vatten vid snösmältningen.

I deltalandet återfinns typiska deltaytor med levéer, älvvallar, övergivna älvarmar, lagunsjöar m m.

Vegetationen domineras av en djungelliknande högstammig och grov (ofta ca 50 cm) gråalskog men även grov björk, hägg och rönn förekommer. Sannolikt torde den nuvarande skogen vara den första generationen skog på tidigare öppen mark. Gamla lantmäterikartor betecknar området som "sandbank". Sedan lövskogen växte upp har inga eller ytterst små ingrepp gjorts i området. Skogen är således att beteckna som gråalurskog. Rikedomen på grova och kläna torrträäd och lågor är stor. Genom de återkommande översvämningarna har granen svårt att etablera sig vilket gör att området är att betrakta som "naturlig" lövskog. Buskskiktet är flerstädes tätt och består, i de avsnitt där marktypen är frisk, av druvfläder, röda vinbär och hallon. Fältskiktet domineras av högvuxna ormbunkar som strutbräken, skogsbräken och majbräken. Mossfloran är speciellt intressant i två miljötyper, dels i kantskog mot älvfåran med salixbuskage, dels på murkna lågor. På dessa substrat finns flera ovanliga arter varav många är naturskogsgynnade. Anmärkningsvärt nog har inga Sphagnumarter hittats i området. Svampfloran har endast i begränsad omfattning studerats men torde vara av mycket stort intresse och väl värd ytterligare studier. Flera ovanliga svamparter har dock påträffats, bl a en sporsäcksvamp med fyra ytterligare kända växtplatser i Sverige och två slätsvampar som inte ännu beskrivits. Den ena är ny för vetenskapen. Lavfloran däremot synes vara relativt enahanda.

Närmast vattnet och i våta svackor i terrängen återfinns flytbladsvegetation samt bälten av sjöfräken och högvuxna starrarter.

Fågelfaunan är mycket rik och hyser bl a vitryggig hackspett. Området är intressant så till vida att Pannkakan utgör ett stort väl avgränsat område där vitryggig hackspett häckat regelbundet under en följd av år. Detta är ovanligt för andra revir för vitryggig hackspett i Värmland och torde tyda på tillräckligt stort område för näringssök och optimala förhållanden. Skalbaggfaunan har ägnats en första studie som antyder att området har en relativt artfattig men ändå mycket intressant och skyddsvärd insektsfauna. Sitt kanske främsta värde har insektsfaunan genom kvantiteten matnyttiga insekter - sett från hackspettarnas utgångspunkt.

Området har begränsade förutsättningar för friluftsliv dels genom att det är relativt svårtillgängligt, dels på grund av den rika förekomsten av mygg. För den speciellt naturintresserade är dock ett besök synnerligen givande.

Anmärkningar: VMI-id: 11D2E01

Referenser:

Appelqvist, T, Andersson, L 1981

Naturinventering på Pannkakan. Länsstyrelsen i Värmlands län. Rapport 1981:3

Ehrenruth, B 1980

Häckfågelinventering på Pannkakan. Länsstyrelsen i Värmlands län (manus)

Statens naturvårdsverk 1982

Inventering av urskogsartade områden i Sverige. Del 2, södra Sverige
Naturvårdsverket, 1994: Myrskyddsplan för Sverige. Solna.
Länsstyrelsen i Värmlands län, 1997: *Våtmarker i Värmlands län -Manuskript.*

Uppgiftslämnare: Lars Furuholm

Datum: 981019